GÜMNAASIUMI II KURSUSE ÜHISKONNAÕPETUS

„ÜHISKONNA MAJANDAMINE“
Tarbimine ja investeerimine

Õppe eesmärk: Tunda tarbija ning ettevõtja rolli ühiskonnas, mõista nende ühis- ja vastandlikke huve.

Märksõnad: Vajadused, võimalused ja tarbimiskäitumine. Ostukorv. Laenud, laenuriskid. Tarbijakaitse.

Antud teema käsitlemiseks on soovitav tutvuda järgmiste materjalidega:

- Tarbijakaitseameti rubriik „Finants“ http://www.tarbijakaitseamet.ee/finants/
- Vastutustundlikku laenamist puudutavad küsimused ja vastused http://www.tarbijakaitseamet.ee/kusimused-ja-vastused-seoses-tarbijakrediidi-direktiivi-kasutuselevotuga-eestis/
- Finantsinspektsiooni portaal http://www.minuraha.ee/ ja http://kool.minuraha.ee/
- Rahaasjade korraldamise käsiraamat „Finantsaabits“ http://www.nasdaqomxbaltic.com/files/tallinn/bors/koolitus/Finantsaabits.pdf
- Tarbijahariduse portaal „Dolceta“ http://dolceta.eu/eesti/Mod7/ ja http://dolceta.eu/eesti/Mod2/

Tunni ülesehitus: Õpetaja esitab õpilastele probleemsituatsiooni (-e) ning diskussiooni käigus arutletakse üheskoos, milline lahendus on **õiglane**. Probleemülesannete lahendamine aitab toime tulla tarbimissituatsioonidega, mõista õigussüsteemi, tuvastada võimalikke lünki seadusandluses ning näha võimalusi seadusemuudatuste abil õigussüsteemi parandamiseks. Järgmisena arutatakse diskussiooniküsimuste üle ning lahendatakse viktoriin(-id).

PROBLEEMSITUATSIOON 1:

Probleemsituatsioonis osalejad:
1) Tarbija
2) Liisingufirma
3) Autode müügi ja remondiga tegelev firma

Tarbija sõlmis 26.10.2006.a. Liisingufirmaga liisingulepingu, mille kohaselt võttis 60 kuuks kasutusse sõiduauto. Tarbija kohustus teostama vastavalt liisingulepingule igakuiseid makseid

ning tagastama sõiduauto Autode müügi ja remondiga tegelevale firmale 25.10.2011 e viis aastat hiljem korrasolevana. Puuduste ilmnemisel pidi Tarbija hüvitama remontimisega kaasnevad kulud Liisingufirmale. Liisingufirma ja Autode müügi-remondiga tegeleval firmal oli sõlmitud omavaheline sõiduauto tagasiostmise leping. Liisingufirma juhise kohaselt tuli Tarbijal sõiduauto tagastada Autode müügi ja remondiga tegelevale firmale, mida ta ka tähtaegselt tegi.

Autode müügi ja remondiga tegelev firma teostas auto ülevaatuse, mille käigus fikseeris avastatud puudused, koostas remonditööde kalkulatsiooni, summas 2939 eurot (45985,36 krooni) ning edastas need nii koos maksmistähtajaga Liisingufirmale kui ka Tarbijale.

Tarbija oli kalkulatsioonidega nõus, kuid tasus Liisingufirmale alles 3 kuud pärast maksetähtaega ehk 24.02.2012. Vahepealsel ajal ei olnud Auto müügi- ja remonditöödega tegeleval firmal olnud väidetavalt võimalust autot remontida, kuna Liisingufirma ei saanud Tarbijapoolse maksega viivitamise tõttu talle remonditööde eest tasuda. Detsembris 2011 teostas Auto müügi- ja remonditöid teostav firma autole uue ülevaatuse ning avastas autol uued puudused, mis olid osaliselt seotud ka auto seismisest, tegi selle kohta uue kalkulatsiooni ja saatis selle nii Liisingufirmale kui ka Tarbijale. Tarbija lisandunud puuduste tasumisega ei nõustunud, põhjendades seda järgnevalt:

1. Liisinguleping lõppes 25.10.2011, enne seda tuvastati autol puudused, mille eest tasus Tarbija 24.02.2012. Täiendavate puuduste ilmnemisel 2011.a detsembris oli Tarbija vastutus sõiduki korrashoiu ja säilimise eest lõppenud.
2. Tarbija sõlmis lepingu Liisingufirmaga ja see mis on kirjas kahe ettevõtja vahelises lepingus (antud juhul Liisinguettevõte ja Auto müügi- ja remondiga tegelev firma) Tarbijasse ei puutu. See kas Liisingufirma poolt Auto müügi ja remondiga tegelevale firmale raha ülekandmisega seotud viivitus võis olla põhjuseks auto koheselt remontimata jätmisele ja auto edasistele puuduste tekkimisele Tarbija ei tea ega peagi teadma.

Küsimus diskussiooniks: kellel on Teie arvates antud situatsioonis õigus?

Tarbijakaitseameti seisukoht: *Tarbijale esitatud nõude suurus ei ole põhjendatud. Tarbija sai vastutada sõiduauto korrasoleku eest ajal, mil sõiduauto oli tema valduses. Tarbija nõustus lepingu kehtivuse ajal autol avastatud puudustega ning nõustus hüvitama remondikulud. Uute puuduste avastamistega autol 2011. a detsembris tarbija ei vastuta, sest sellise võimalusega ei oldud liisingulepingus kokku lepitud. Kauplejad (Liisingufirma ja Auto remonti teostav firma) ei ole tõendanud põhjusliku seose olemasolu tarbija makseviivituse ning sõiduauto remondiootel seismise ning uute puuduste tekkimise vahel.*

PROBLEEMSITUATSIOON 2:

Probleemsituatsioonis osalejad:
1) Pille
2) Kaupleja

Pille soovis osta endale uue pesumasina, kuid kogu summa tasumiseks tal raha ei olnud. Seetõttu otsustas ta kasutada Kaupleja poolt pakutavat järelmaksuvõimalust. Ta tasus

pesumasina eest ostulepingu sõlmimisel 20% koguhinnast ning ülejäänud osas sõlmis järelmaksulepingu.

Kodus jõudis Pille pesumasinat juba mõned korrad kasutada, kui 10 päeva peale pesumasina ostmist selgus, et tema vanaemal on üks pesumasin üle, mille Pille võiks tasuta endale saada. Pille leidis, et järelmaksu tasumine on talle liiga kulukas ning otsustas ostetud pesumasina poodi tagasi viia ja järelmaksulepingu lõpetada. Poes oldi nõus pesumasinat tagasi võtma, kuid kuna Pille oli seda juba kasutanud, siis müüja keeldus talle sissemakstud 20% summa tagastamisest.

Küsimus diskussiooniks: kas Pillel on õigus pesumasin poodi tagasi viia ja kas Kauplejal on õigus jätta Pillele sissemakseraha tagastamata?

Tarbijakaitseameti seisukoht: *Võlaõigusseaduse kohaselt on tarbijal õigus tarbijakrediidilepingust taganeda 14 päeva jooksul ning koos järelmaksulepingust taganemisega saab ta taganeda ka sõlmitud müügilepingust ja anda pesumasin tagasi. Kauplejal on õigus nõuda asja kasutamise väärtuse vähenemise hüvitamist. Kuna kaupleja sama pesumasinat enam uuena müüa ei saa, on tal õigus jätta tarbijale mõistlikus ulatuses raha tagastamata. Mõistlikkuse põhimõtte sisustavad kohtulahendid ja sama tegevusvaldkonna tavapärane praktika. Tarbijakaitseametil puudub mõistliku määra hindamiseks pädevus.*

PROBLEEMSITUATSIOON 3:

Probleemsituatsioonis osalejad:
1) Juhan
2) Laenufirma „Laens OÜ“

Juhan nägi ajalehes järgmist reklaami „VAJAD KIIRESTI RAHA? ESITA TAOTLUS INTERNETIS JA SAAD 200-2000 EUROT KOHE KÄTTE KA ILMA SISSETULEKUTA! LAENS OÜ

Juhan oli üliõpilane ning tööl ei käinud. Igakuiselt sai ta raha vanemate käest. Siiski soovis Juhan osta endale mõned uued riided ja uue iPod-i ning otsustas võtta esimest korda kiirlaenu.

Ta täitis internetis taotluse, kuhu pidi märkima nime, isikukoodi, telefoninumbri ja pangakonto ning märkis, et on lepingutingimustega tutvunud. 10 minuti pärast oli raha tema pangakontole laekunud. Juhani rõõm oli suur, et asi nii lihtsalt läks.

Küsimus diskussiooniks: kas kiirlaenu võtmine ongi nii lihtne või mida oleks Laens OÜ pidanud veel tegema?

Tarbijakaitseameti seisukoht: *Vastavalt reklaamiseadusele peab finantsteenuse reklaam sisaldama* **üleskutset** *tutvuda finantsteenuse tingimustega ning vajaduse korral konsulteerima asjatundjaga. Samuti tuleb igas reklaamis, millega teavitatakse valmisolekust anda*

tarbijakrediiti või vahendada selliseid lepinguid, ära näidata krediidi kulukuse määr[1] *tüüpilise näite kujul. Antud juhul puudus finantsteenuse reklaamis kohustuslik hoiatus tutvuda teenuse tingimustega ning krediidi kulukuse määr.*

Antud juhtumi juures mindi vastuollu ka vastutustundliku laenamise põhimõttega. Ettevõtja eksis, kuna ei kontrollinud Juhani dokumente ega teinud kindlaks, kas lepingu sõlmis üldse Juhan. Korrektne on, et inimene peab koos isikut tõendava dokumendiga käima enda isikusamasust kinnitamas ettevõtja esindaja juures. Laenukontor peaks ka kontrollima, kas Juhanil on üldse võimalik laenu tagasi maksta – millised on tema sissetulekud ja muud kohustused. ***Lisaks tuleb laenuandjal anda tarbijale enne laenulepingu sõlmimist eeltäidetud teabeleht.*** *Viimase eesmärk on tutvustada tarbijaile vastutustundliku laenamise põhimõtet ning suurendada laenuandjate hoolsuskohustust.*

Teabelehe näidisega saab tutvuda Tarbijakaitseameti koduleheküljel:

http://www.tka.riik.ee/public/Teabeleht_naidis_TKA_20_05_2011.pdf

PROBLEEMSITUATSIOON 4:

Probleemsituatsioonis osalejad:
1) Mait
2) Jaak
3) Pank

Maidu sõber Jaak tahab osta uue elutoamööbli ning on otsustanud selleks võtta 7500 eurot väikelaenu. Pank küsib selle summa tagatiseks eraisiku käendust. Jaak palub Maidul olla laenu käendajaks ning väidab, et Maidul on vaja ainult käenduslepingule alla kirjutada ja talle ei kaasne sellega mingeid kohustusi.

Mait loeb käenduslepingu hoolikalt läbi ja saab aru, et nii see tegelikult pole. Kui Jaak ise enam laenu tagasi maksta ei suuda, tuleb see Maidul ise Jaagu asemel Pangale tagasi tasuda, sest nad vastutavad laenuandja - Panga ees solidaarselt.

Jaagu laenumaksed pangale oleks kaks aastat 400 eurot kuus. Mait peab arvutama, kas juhul kui Jaak maksta ei suuda, on ta võimeline Pangale ise selle summa iga kuu tasuma.

Küsimused arutlemiseks:
- Kas uue mööbli soetamiseks on mõistlik võtta väikelaenu?
- Milline on esitatud näite puhul väikelaenu aastane **intressimäär** ja kui **suure summa** peab Jaak koos intressidega lõpuks pangale tagasi maksma?
- Kas lähisugulaste, sõprade keeldumine käendusest on ebaviisakas?

[1] Krediidi kulukuse määr (KKM) on krediidist tulenevate kulude koormus ühes aastas. Väga keeruka valemi alusel, mille kehtestab rahandusminister, arvutatakse krediidi kulukuse määra hulka lisaks intressile näiteks ka lepingu sõlmimise tasu, kohustuslikud kindlustusmaksed, konto pidamise kulud. KKM-i hulka ei arvestata viiviseid, leppetrahve, notaritasusid.

- Käendusi on erineva ulatusega:
    1) **Täieliku käenduse** korral vastutab käendaja kogu laenusumma tagasimaksmise eest.
    2) **Rahasummaga piiratud käenduse** puhul vastutab käendaja vaid eelnevalt kokku lepitud summa ulatuses.
    3) **Käendus, mis on seotud muude tingimustega-** tingimuseks võib olla näiteks, et käendaja vastutab alles siis, kui võlgnikult ei ole õnnestunud võlga tagasi saada.

    Kas ja millist käendust oleksid sa valmis andma, kui tead, et varasemast ajast on sõbral olnud makseraskused ning tema töö on hooajaline, ent võlga võtta on hädasti vaja (n korteri ost)?

PROBLEEMSITUATSIOON 5:

Probleemsituatsioonis osalejad:

1) Tarbija
2) Kaupleja

Tarbija oli sõlminud kauplejaga tähtajalise (24- kuulise) liitumislepingu. Tarbijale anti üle modem, vormistati ostuarve ja vara kasutusleping (liitumislepingu lisa), mille kohaselt kohustus tarbija teenust kasutama 24 kuu vältel. Kaupleja kohustus tagama mobiilse interneti kiiruse kuni 2 Mbit/s. Muuhulgas sisaldas leping ka punkti, milles oli kirjas, et lepingu peatamisel või lõpetamisel tarbija poolt on kaupleja õigustatud nõudma käsitlustasu summas 100€.

Tarbija polnud rahul teenuse kvaliteediga, sest levi kodus oli nõrk ning otsustas 6 kuud peale lepingu sõlmimist selle üles öelda. Kaupleja nõudis käsitlustasu kokkulepitud summas ehk 100 eurot. Tarbija pöördus tarbijakaitseameti poole kaebusega ja soovis lepingu lõpetamist ilma käsitlustasuta. Tarbijakaitseamet edastas kaebuse kauplejale ja palus selgitusi.

Kaupleja pakkus tarbijale lahenduse, et on erandkorras nõus tarbijaga sõlmitud tähtajalise lepingu lõpetama ilma käsitlustasu (100€) esitamata, tingimusel, et tarbija ostab modemi välja kliendihinnaga s.o 100€.

Tarbijakaitseamet pöördus täiendavalt kaupleja poole ja palus selgitada millisele hinnakirjale tugineb kaupleja oma lahendusettepanekus, kui esitab tarbijale tingimuse, et on valmis leppetrahvist loobuma juhul, kui klient ostab modemi välja kliendihinnaga 100 €. Kaupleja koduleheküljel on informatsioon, mille kohaselt modemi kliendihind on 63€ (tavahind 80€). Vastuses Tarbijakaitseametile teatab kaupleja, et modemi hind 100€ tuleneb tarbijale modemi üleandmisel esitatud ostuarvest, kus antud hetkel oli modemi hinnaks fikseeritud 100€.

Küsimused arutlemiseks:

- Kas antud juhul oli tarbija modemi omanik või rentnik?
- Kas kaupleja on õigustatud nõudma tarbijalt modemi väärtuse hüvitamist?
- Kas lepingu ennetähtaegsel lõpetamisel tuleks arvestada seadme jääkväärtust või arvestada soetamishinda ?
- Kas jääkväärtust saab kõikidel kaupadel hinnata ühtemoodi (näiteks autol ja modemil)?
- Kas mobiilsideoperaatorite poolt pakutav internetiteenus ja levikiirus vajaks seadusandlikku regulatsiooni?

Tarbijakaitseameti seisukoht: *Tarbijakaitseamet ei pea mõistlikuks nõuda tarbijalt kasutatud seadme väljaostmist uue seadme hinnaga ning leiab, et seadme väljaostmisel tuleks tuvastada seadme hind väljaostmise hetkel, s.t arvestada seadme väärtuse järkjärgulise vähenemisega. Antud juhtumi puhul, kus modemi kasutusaeg on olnud 6 kuud on mõistlik arvestada väärtuse hindamisel maha näiteks ¼. Seega kujuneks väljaostuhinnaks 25€.*
*Tarbijale oli probleemiks nõrk levi. Lepingu kohaselt saaks tarbija USM modemit (mobiilset internetti) kasutada kõikjal, kuhu ulatub sideoperaatori mobiililevi. Mobiililevi kaudu pakutavat internetiteenust ja selle kiirust ei reguleerita seadustega, vaid teenuse osutamine käib pooltevahelise lepingu alusel. Kui sideoperaator ütleb, et tagab mobiilse interneti kiiruse kuni 2 Mbit/s, siis tegelikult ka iga kiirus, mis jääb alla 2 (nt 0,5)on lepinguga kooskõlas, kuna kaupleja lubab ainult – **KUNI.** Seega ainuüksi asjaolu, et tarbijal jääb levi kodus nõrgaks, ei anna kinnitust sellele, et sideoperaator oleks kuidagi omapoolse kohustuse täitmata jätnud.*

VIKTORIINI LAHENDAMINE:

http://www.oswego.org/ocsd-web/quiz/mquiz.asp?filename=tarbimine%20ja%20investeerimine